

A Monarchia elfeledett diadala

A háború a nyugati fronton dőlt el, ám az egész első világháború egyik legsikeresebb áttörését az osztrák–magyar hadsereg érte el. Az olasz front eseményei általában háttérbe szorulnak a nyugati fronton vívott hatalmas csaták mögött, pedig a Monarchia rettenetes véráldozat árán védte meg déli határát. **Litván Dániel** a caporettói áttörést idézi fel

AMIKOR OLASZ-ORSZÁG 1915. május 23-án hadat üzent a Monarchiának, az olasz főparancsnok, Luigi Cadorna gyors sikerekben reménykedett. Nem is aseptanul, az osztrák–magyar hadsereget lekötötték az orosz front harcai, ráadásul Szerbia ellenállása is a vártól jóval keményebbnek bizonyult. Az olasz hadvezetés egye-

nesen abban reménykedett, hogy gyorsan elfoglalhatja Dalmáciát és a két ország határvidékének stratégiai pontjait, ezután pedig megnyílik az út a Monarchia belső, védtelen területei ellen.

Bár a korabeli osztrák–magyar szeptóban természetesen aljas és váratlan árulásként tálták a magát a központi hatalmak mellett a Hármasszövetséggel elkötelező „taljánoknak” az antant oldalán történt hadba lépését, valójában

Conrad, a Monarchia vezérkari főnöke számított az olasz támadásra. Már 1914. nyár végén utasította Rohr tábornokot, hogy szervezze meg az olasz határ védelmét. Rohr 1915 májusáig fel is állított öt hadosztályt, igaz ezek elég szedett-vedett alakulatokból álltak, soraikban voltak magyar munkásosztagokból álló tartalék-, népfelkelő, de önkéntes zászlóaljak is. A hadüzenet előtt nem sokkal a gorlicei helyzet kedvező alakulása lehetővé

tette egy magyar hadtest Karintiába irányítását is, így a határ nem állt teljesen védtelenül.

Ennek ellenére az olaszok jelentős túlerőben voltak – nagyjából félmillió katonájuk vonult fel a 200 ezer főt számoló védősereg ellen –, és az osztrák–magyar csapatok erőn felüli ellenállásának – ahogy Julier Ferenc *A világháború magyar szemmel* című könyvében megjegyzi: „még a cseh csapatok is jobban verekedtek itt, mint máshol” – dacára is átkelhetek volna az Isonzo folyón, ha Cadorna nem óvatoskodik túlzottan, időt hagyva a Monarchia hadvezetésének, hogy sürgősen átcsoportosított csapatokkal megszilárdítsa a déli front védelmét. Természetesen a nehéz terep is sokat segített a védekező félnek, az Alpok vonulatai között csak könnyen elzárható szűk hágókon nyílt volna átjárás, így a védők nagy részét az Isonzo völgyéhez lehetett vezényelni.

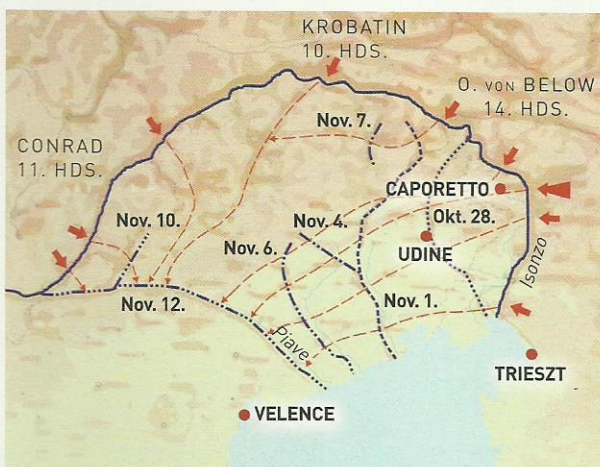
Megmerevedett harcálláspontok

Miután június végén az olasz támadás elakadt az Isonzónál, ezen a fronton is a nyugatihoz hasonló állóháború alakult ki. A következő másfél évben szinte mozdulatlanok maradtak az arcvonalak, a végig számbéli fölényben lévő olasz hadsereg nem tudott mit kezdeni a harc-edzettebb és szívósan védekező osztrák–magyar erőkkal. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy ne folytak volna heves harcok a fronton. 1915 júniusától 1916 novemberéig kilenc isonzói csatát vívtak a felek, főként Görz (Gorizia) térségében, illetve a doberdói karsztfennsíkon, amely a környező hegyek között egyedüli sík terepként legalábbis elvben lehetővé tette volna az előrenyomulást. Ezek az ütközetek „felőlő” vagy „anyagcsaták” voltak – ezek az igen eufemisztikus elnevezések azt takarják, hogy az egymást követő offenzíváknak csak elvi és távoli célkitűzése volt a frontvonal áttörése, valójában azonban az ellenség emberi és anyagi erőforrásainak fogyasztása volt a céljuk.

Az ilyen ütközeteket általában napokig tartó tüzérségi előkészítés vezette fel, és mindkét oldalon rettenetes veszteségeket okoztak. A második isonzói csatában például olasz részről 42 ezer, osztrák–magyar oldalon 47 ezer katona maradt a csatátérben holtan vagy súlyosan sebesülten. Az 1915. július 18-tól augusztus 10-ig zajló küzdelem végére az olaszok 200 méterrel nyomták hátrébb a védők vonalait.

Különösen kegyetlen harcok folytak a Doberdó-fennsíkon, ahol a kemény,

Osztrák–magyar katona lesi az ellenséget. A köves, sziklás terepen nehéz volt megfelelő védelmi állásokat építeni

sziklás, karsztos terepen a katonák nem tudtak maguknak fedezékeket ásni, így a tüzérségi tűz szinte védtelenül érte őket. Később a Monarchia hadvezetése elrendelte, hogy itt robbantással és fűrésszel kimélyített védelmi vonalakat építsenek ki, így a védők veszteségei valamelyest csökkentek.

Döntő csapás

Másfél évig tehát alig változott a helyzet a fronton, az olaszok végül 1916 augusztusában, a hatodik isonzói csatában elfoglalták Görzöt és a Doberdó-fennsík kiürítésére kényszerítették a császári és királyi hadsereget, de néhány kilométerrel arrébb az arcvonalak ismét megmerevedtek. Az antant közösen elfogadott terveihez kapcsolódva az olasz hadvezetés 1917-ben döntésre akarta vinni a dolgot az Isonzónál. A nyugati front nyári nagy brit–francia offenzíváival egy időben az olasz fronton is nagyszabású támadásokkal igyekeztek a központi hatalmak ellenállását megtörni.

A május–júniusi és augusztus–szeptemberi 10. és 11. isonzói csata a korábbiaknál is véresebb küzdelmet hozott. Az olaszok mintegy 330 ezer, a Monarchia körülbelül 185 ezer katonát veszített, és

Az offenzíva néhány hét alatt a Piavéig vetette vissza az olasz hadsereget. A piros nyilak az osztrák–magyar seregek támadási irányát, a kék vonalak a front állását mutatják az adott napokon

a védők a frontvonal egyes szakaszain vissza is kellett vonuljanak. Az osztrák–magyar hadsereg erőtartálékainak végén járt, félő volt, hogy még egy hasonló intenzitású támadássorozat már nem lenne képes visszaverni. Az olasz hadvezetés azonban nem használta ki a helyzetet, csak a következő évben akarta döntésre vinni a dolgot. Ez komoly hibának bizonyult.

Az osztrák–magyar vezérkar ugyanis úgy döntött, hogy az egyre elviselhetlenebb nyomást csak egy sikeres támadó hadművelettel lehet enyhíteni. Kapóra jöttek az oroszországi események, a Kerenszkij-offenzíva kifulladására után keletről több hadosztálynyi erőt lehetett az olasz frontra vezényelni. Sikerült kilobbizni azt is, hogy Otto von Below tábornok vezetésével német erők is bekapcsolódjanak a küzdelembe. Állítólag IV. Károly csak vonakodva egyezett bele az offenzíva megindításába, mert az antanttal kötendő különbékét fontolgatva nem szerette volna „magára haragítani” az ellenséget, de tábornokai végül meggyőzték, így októberre minden készen állt.

A német segítséggel kidolgozott tervek számos újítást tartalmaztak. A háború harmadik évére mindkét oldalon kezdték

Az olasz hadvezetés 1917-ben döntésre akarta vinni a dolgot az Isonzónál

belátni, hogy a több kilométeres mélységben felállított védelmi vonalak áttörése a hagyományos módon nem lehetséges. A háború első felében általában többnapos tüzérségi előkészítés után a gyalogság nagy tömegben megrohanta az ellenséges állásokat – sokáig még az a józan paraszti ésszel is legalábbis érdekesnek minősíthető stratégiai doktrína

A nehéz terep különleges megoldásokat követelt. Magyar sebesülteket szállítanak társai a havas hegycsúcsok között

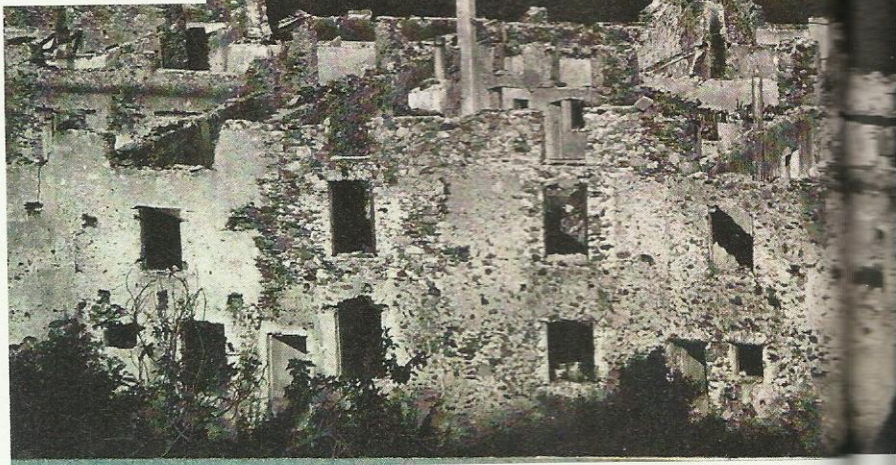
is tartotta magát, hogy az ellenséget a leg-erősebb pontján kell megtámadni, hisz ott lehet a legnagyobb veszteséget okozni. Azonban a védők az előkészítés és a csapatösszevonások láttán maguk is felkészülhettek, és ha itt-ott hátrébb is szorultak néhány kilométert, lerövidülő utánpótlási vonalaikat kihasználva könnyen stabilizálták az arcvonalat.

A támadás terveit a nyugati front tapasztalatait felhasználva Oskar von Hutier német tábornok készítette. Az új taktika merőben más volt. A tüzérségi előkészítés megmaradt, de néhány órányira rövidítették, viszont a frontvonal összes felszabadítható lövegének tűzét a célpontul kiszemelt néhány kilométeres szakaszra zúdították. Rohamcsapatokat állítottak fel, amelyek az ellenséges vonal korábban kiszemelt gyenge pontjain áttörtek, majd a lehető legkevesebb harcot vállalva egyenesen a védők parancsnoki központjai és erős tüzérségi ütegei felé nyomultak. Ezután indultak csak meg a gyalogság főerői, melyeket igyekeztek a lehető legtöbb hordozható géppuskával és könnyű tüzérségi fegyverrel felszerelni, így az áttörés után is elegendő tüzerővel vehették fel a harcot.

Az offenzíva célpontjául a korábbi harcokban mellékhadszíntérnek számító

Caporetto térségét jelölték meg. Még az álcázásra is igyekeztek gondot fordítani, Below nagyszámú kísérettel, látványos külsőségek között Dél-Tirolba utazott, hogy azt a látszatot keltse, onnan indul az offenzíva, majd egyedül, teljes titokban tért vissza csapataihoz.

„...Hajnali három órakor gázalarmot jeleztek. Fél négy táján pokoli dübörgés támadt. A mögöttünk lévő hegyek sötétlő lejtői, mint megannyi vésztűz, ezer és ezer ágyú torkából csapott ki egyszerre a láng. A robbanások borzasztó erővel reszketették meg a levegőt. A hegyi ütegek éles csaholását elnyelte a nehéz mozsarak vontatott bömbölése. A 30 és feles lövedékek félelmetes vonítással húztak el a fejünk felett. Az alattunk elterülő olasz völgyekre nehéz gáz- és füstfelhő telepedett, amely összefolyt a nedves októberi éjszaka ködével” – emlékezett vissza egy magyar katona a támadás október 24-i megindulására.

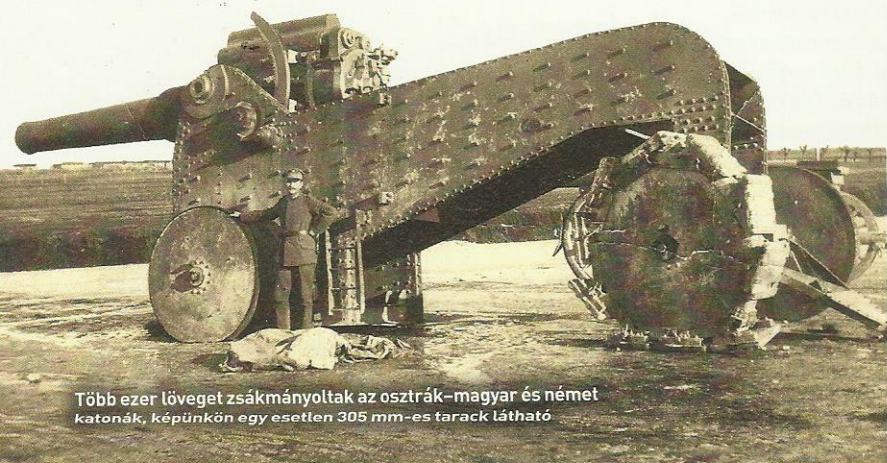

Háború festői tájakon: a Trento melletti Roncesgno falu szétlőtt házai

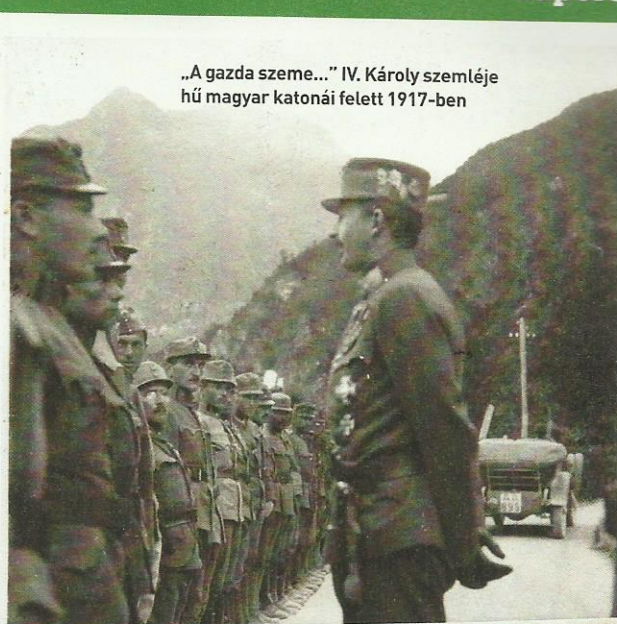
Az osztrák–magyar és német egységek néhány óra alatt 32 kilométer szélességben és 6 kilométer mélységben áttörtek az olasz védelmet, majd az Isonzo nyugati partjának stratégiai fontosságú magaslatait vették célba. A következő napok heves küzdelmet hoztak, majd a bekerí-

A „sivatagi róka” az Alpokban

Sok helyen olvasható arra utalás, hogy a caporettoi áttörés terveit részben nem más, mint a második világháború egyik legtehetségesebb tábornoka, Erwin Rommel készítette. Tény, hogy az ekkor 26 éves Rommel főhadnagy részt vett az áttörésben, sőt teljesítményét előléptetéssel és magas kitüntetéssel jutalmazták. Ezerfős alakulatával nagyjából 20 ezer olasz katonát ejtett fogságba, ez az olasz hadsereg teljes szétesését is mutatja, nem csak Rommel tehetségét. A főhadnagy ráadásul az egyik rohamcsapat parancsnoka volt, így valóban szerepe volt a beszivárgásra és gyors előrenyomulásra épülő új taktika megvalósításában, saját egységére vonatkozóan talán tényleg bele is szólt a haditerv meghatározásába. Az viszont kevésbé valószínű, hogy pont a német hadseregben egy fiatal főhadnagy véleményét kikérték volna egy egész frontvonalra kiterjedő offenzíva megtervezéséhez. Mindenesetre Rommel részben az itt szerzett tapasztalatai alapján írta később *Gyalogság előre!* című könyvét, amely Hitler figyelmét is felhívta rá.

Több ezer löveget zsákmányoltak az osztrák–magyar és német katonák, képként egy esetben 305 mm-es tarack látható

„A gazda szeme...” IV. Károly szemléje
hú magyar katonái felett 1917-ben

Olasz hadifoglyok
1917-ben –
a Monarchia alig
tudott mit kezdeni
a fogságba esettek
tömegével

téstől fenyegetett, korábban már magukat szinte győztesnek gondoló 2. Olasz Hadsereg ellenállása összeomlott, Cadorna megmaradt erőit a következő folyó, a Tagliamento mögé igyekezett visszavonni.

Az eredeti tervek szerint ekkor Dél-Tirolból is indult volna egy második offenzíva, amely szinte a teljes olasz hadsereget bekeríthette volna, azonban a nyugati front ingatag helyzete miatt a németek ezt már nem tudták támogatni, így a központi hatalmak erői a Tagliamentón történt sikeres átkelés után a Piavenél végül elakadtak, ahol a megmaradt olasz erők a sürgősen a helyszínre küldött öt brit és francia hadosztály támogatásával november közepére szilárd védelmi vonalat tudtak felállítani.

Az offenzíva így is a világháború egyik legsikeresebb támadó hadművelete volt. Az osztrák–magyar és német csapatok 30 ezres veszteség árán a Júliai-Alpoktól Velence közeléig nyomultak előre, a területi nyereség mellett a később tartandó arcvonalat is lerövidítve 240 kilométerrel. Az olasz veszteségek szinte hihetetlenek voltak: 10 ezer halott, 30

ezer sebesült, 300 ezer hadifogly, 73 ezer ló, 3152 löveg, 1732 aknavető, 300 ezer puská, 1600 gépkocsi és 22 repülőter veszett oda. További 350 ezer olasz katona elszakadt csapattestétől, és a későbbi hetekben fogdosták őket össze a hátszágban. A kitéhezett osztrák–magyar csapatok két hónapig kizárólag a zsákmányolt olasz készleteken éltek.

Cadornát leváltották, az olasz hadsereg maradványainak a Piave mögötti vonal tartásához is külső segítségre volt szüksége. Olaszország gyakorlatilag kivált a háborúból, és ugyan a Monarchia ezután is jelentős erőket volt kénytelen ezen a fronton állomásoztatni, komoly hadműveletekre itt már nem került sor.

Caporetto emlékezete

A korabeli magyar sajtó természetesen hatalmas diadalként számolt be a „caporettoi csodáról”, a magyar honvédek hősiességéről. Érthetetlen, hogy a háború történetét feldolgozó munkák kivételével itthon is szinte alig lehet olvasni és hallani Caporettről. A történelemtanárok az első világháború gyorsan lezárult hadtörténetének

ismertetése során megemlítik, de a ma Sočának nevezett Isonzo gyönyörű vidékén járó magyar turisták többsége valószínűleg csak úgy nagyjából tudja, hogy erre felé harcok folytak az első világháborúban, pedig ha másért nem is, a 12 isonzói csatában elesett több mint 30 ezer és majd' 300 ezer sebesült magyar katona emlékéért illene jobban ismernünk az olasz front történetét.

Az osztrák–magyar csapatok két hónapig a zsákmányolt olasz készleteken éltek

És hát igazán nem mondható, hogy Magyarország története bővelkedne a világgraszáló katonai diadaloiban. Caporetto volt a magyar hadsereg utolsó győzelme. Mégsem készültek nagy költségvetésű filmek, nem íródtak sikerkönyvek a caporettoi áttörésről, és egyetlen itt harcoló magyar katona sem szerepel nemzetünk hősként tisztelt alakjai között. ■